

En ja, die zal het behouden. Die zal het behouden. Want nooit heeft iemand geweten, waarachtig geweten, dat hij in den dood lag, of hij heeft geroepen om het leven. Nooit heeft iemand in de diepte zijn dood voor God bekend, of hij is levend weer opgekomen.

Doorgrond mij dan, o God! — opdat ik „wete“.
E. v. A.

KERKELIJK LEVEN.

Een pijnlijk pers-incident.

Onder dit opschrift schrijft Prof. Dr. H. H. Kuiper in „De Heraut“ een artikel over een zaak, waar wij ten nauwste bij betrokken zijn.

Wij hopen hierop in ditzelfde nummer te attendeeren.

Wij voeren daarin met den hooggeachtten schrijver geen eigenlijke polemiek.

Daarom volgen we ook de methode van de polemiek niet.

Wij lichten uit zijn artikel hier en daar een passage uit.

Om echter alle misverstand te voorkomen en objectief de meening van prof. Kuiper te doen kennen, nemen we vooral zijn artikel in zijn geheel op.

Dan is ieder in staat om ook het verband van de door ons gegeven fragmenten na te gaan.

Toen we onlangs waarschuwen tegen een polemiek, die door onbroederlijken toen meer afstootte dan won, hadden we het oog niet alleen op polemiek met degenen, die buiten onze kerken staan, maar ook op polemiek in onze kerken zelf. Niet dat we het afkeurden, dat over vraagstukken, die in onze kerken opkomen, in onze kerkelijke pers van gedachten gewisseld wordt en argument tegenover argument wordt gesteld. Een kerkhofstille begeeren we niet; en nog veel minder, dat men zwijgen zal, wanneer men meent, dat denkbeelden verkondigd worden, die voor ons kerkelijk leven niet ongevaarlijk zijn. Maar ook dan dient men, vooral wanneer zulk een strijd in den boezem van onze eigen kerken gevoerd wordt, toch te zorgen, dat de broederlijke toon bewaard blijft en al wat voor den persoon dien men bestrijdt, kraakend zou kunnen wezen, vermeden wordt. Hoeveel nadeel zulk een persoonlijke polemiek aan de zaak des Heeren kan doen, is wel gebleken in onze historie, toen de twee uitnemendste theologen, die we bezaten, Voetius en Maresius, jarenlang een verbitterden strijd tegen elkander hebben gevoerd en elkander hebben aangevallen op zoo kronkelende wijze, dat men zich thans nauwelijks een voorstelling daarvan maken kan. Terveld de vijand voor de deur onzer kerk stond en allerlei gevaarlijke richtingen, het rationalisme van Cartesius en het subjectivisme van Cocceius, onze Theologie bedreigden, bevochten de uitnemendste verdedigers onzer belijdenis elkander met de scherpste en vinnigste wapenen. Heel onze kerkelijke wereld went daardoor in beroering gebracht en onze Kerken hebben het dan ook niet aan pogingen laten ontkomen om aan dien rampspoedigen broedertwist een einde te maken. De smaad, waarmee de wereld spreekt van het „odium theologicum“, den haat der theologen, is niet geheel onverdiend.

Te meer betreuren we het daarom, dat nu ook in onze Kerken zulk een strijd is ontstaan, die er zelfs toe geleid heeft, dat een onzer predikanten zich per missive tot al onze kerkeraden gewend heeft, om te klagen over de wijze, waarop hij in een onzer bladen was aangevallen. Een censuratie over onze zusterorganen wenschen we ons niet aan te matigen; daarom hebben we, hoezeer van meer dan eene zijde hints aangebonden, in dit twist-geding ons dusver niet willen mengen. Maar nu de zaak voor het forum van onze Kerken is gebracht, zou geheel zwijgen toch niet geoorloofd zijn. In het geding over den vroegdoop, waardoor deze strijd ontstaan is, mengen we ons niet. Dr. van der Vaart Smit had in ons „Theologisch Tijdschrift“ een reeks artikelen over den vroegdoop gepubli-

ceerd, die ook naar onze overtuiging historisch niet juist waren en van een Doopsbeschouwing uitgingen, die we zeker niet deelen. Dat de redacteur van „De Reformatie“ hierop critiek leverde was zijn recht, en we zijn hem daarvoor zelfs dankbaar. Maar deze critiek liep ten slotte uit in een persoonlijk aanval op hetgeen Dr. van der Vaart Smit als de niet met name genoemde medewerker onder het opschrift: „van gereformeerde zijde schrijft men ons“ in de „Nieuwe Rotterdammer Courant“ schreef. Het valt niet te ontkennen, dat de wijze, waarop die aanval geschiedde, van zekere persoonlijke verbittering bleek gaf en wat nog meer te betreuren valt, dat aan de lezers de indruk werd gegeven, alsof Dr. van der Vaart Smit de anonieme medewerker was, die nu al jaren lang in dit liberale orgaan onze Gereformeerde Kerken bestookte, de beruchte sluipwesp. Al heeft de redacteur van „De Reformatie“ later meer dan eenmaal verklaard, dat dit zijn bedoeling niet was geweest, we begrijpen toch, dat Dr. van der Vaart Smit zich hierdoor gekrenkt heeft gevoeld en den verkeerden indruk die hierdoor gewekt was, van zich heeft willen afweten. Zelfs had hij er recht op, dat het blad, dat hem persoonlijk had aangevallen, zijn protest had opgenomen, evenals zijne verklaring, dat hij de beruchte „correspondent“ uit vroeger jaren niet was.

Of de weg, dien Dr. van der Vaart Smit koos, om nu dit hem, gelijk hij schreef, door de redactie geweigerd werd, een missive te richten tot al onze kerkeraden in Nederland, niet alleen om dien verkeerden indruk weg te nemen, maar ook om zijn beklag te doen over de onbroederlijke wijze, waarop de redacteur van „De Reformatie“ hem had aangevallen, betwijfelen we, vooral waar aan het slot van deze missive de kerkeraden werden opgeroepen, als een soort eeraad over dit geschil uitspraak te doen. Iets wat er reeds toe geleid heeft, dat sommige dezer Kerkeraden moties over dit verschil gingen aannemen en deze motie publiceerden. Al achten ook wij het zeer wenschelijk, dat, wanneer zulk een verschil bestaat, over en weer een eeraad benoemd wordt, die na beide partijen gehoord te hebben, uitspraak doet, de idee, dat alle kerkeraden in Nederland als eeraaden zouden optreden en zich zouden uitspreken in zulk een geding, is een onmogelijke eisch. Een eeraad zou toch nooit uitspraak mogen doen op de aanklacht van de ééne partij, maar beide partijen moeten hooren. En hoe zou dit door onze meer dan 700 kerkeraden kunnen geschieden? We beweren daarom niet, dat de Kerken zich nooit over zulk een persgeding mogen uitspreken; wat Prof. Grosheide onlangs in het „Noord-Hollandsch Kerkblad“ schreef over de roeping der Kerk tegenover de pers, zijn we geheel met hem eens. Wanneer iemand meent, in de pers onbroederlijk te zijn behandeld, dan heeft hij het recht, zich daarover bij de Kerk te beklagen, maar dan moet dit geschieden bij den Kerkeraad, waaronder de redacteur van het blad, waartegen hij bezwaar heeft, behoort. En dan niet om zulk een kerkeraad tot een eeraad te maken, wat een kerkeraad nooit kan zijn, maar opdat de ambtsdragers, door Christus gesteld over de gemeente, oordeelen over deze klacht, en wanneer ze deze klacht juist achten, den broeder persredacteur, die zich misgaan heeft, tot erkenning van zijn ongelijk en tot verzoening te bewegen. Dat een kerkeraad nooit een eeraad kan zijn, is duidelijk. Een eeraad heeft geen zeggenschap uit eigen hoofde, maar alleen omdat beide partijen goedvinden aan dien eeraad de beslissing van het geschil op te dragen. Een kerkeraad, die over zulk een klacht te oordeelen heeft, doet dit niet omdat beide partijen dit goedvinden, maar krachtens de autoriteit door Christus hem verleend.

Zoo dreigt niet alleen dit persincident, door de wending, die Dr. van der Vaart Smit er aan gaf, ons kerkelijk recht te vertroebelen, maar het toont ook, hoe hier een persoonlijke verbittering aan het woord is, die onder Christenbroeders niet behoort voor te komen en daardoor smaad over Christus naam brengt. De droeve gevolgen, die dit persincident hebben gehad, mogen wel tot een waarschuwing strekken aan degenen, die geroepen zijn om in de pers leiding te geven, om voor zulke persoonlijke aanvallen zich te wachten.

Op het vraagstuk, of het wenschelijk is, dat Gereformeerde predikanten als correspondent of medewerker van een liberaal blad optreden — een vraag, die ook bij dit geding ter sprake is gekomen — zullen we thans niet ingaan. We willen die vraag liever in

een afzonderlijk artikel bespreken. Onze bedoeling was thans alleen om nogmaals naar aanleiding van dit persincident onze persredactoren de bede aan het hart te leggen, dat zij alles mijden wat tot zulke persincidenten kan leiden, die niet alleen aan de wereld, maar ook aan ons Gereformeerde volk ergernis geven.

Bede om een vijfvoudig corrigendum.

„Bede om een dubbel corrigendum.“

Zoo betitelde wijlen Dr. A. Kuiper een geslacht, waarin hij tegen voorstellingen van Dr. Bronsveld op kwam.

Geen ongeoorloofde zelfverdediging, maar bijzondere hoogachting voor den persoon van Dr. Bronsveld gaf hem die woorden in de pen.

En nu ik aanstellen maak om te doen, wat ik nu nimmer heb gedaan en wat ik om veel liefs ook nooit had willen doen, n.l. polemiseren met den Hoofdredacteur van „De Heraut“ voel ik mij, opdat men zich in mijn gevoelen niet vergisse, veilig door het illustratie voorbeeld van Dr. A. Kuiper Sr te volgen en het uitspreken van mijn bezwaren als een „bede“ aan te dienen.

Dr. A. Kuiper kon nooit voor Dr. Bronsveld dat hooge respect hebben, dat ik Prof. Dr. H. H. Kuiper toedraag.

Eens was hij mijn leermeester, aan wiens invloed ik voor mijn vorming zooveel heb te danken. Thans ben ik zijn ambigenoot, maar het is ver van mij, dat ik mij als collega ooit met hem op één lijn zou willen stellen. Trouwens is hij niet facile primus inter pares. Toen ik in het vorige nummer schreef, dat onze betroude Geesink zich gegriefd gevoelde, als men er van sprak, dat de Vrije Universiteit slechts mannen van de middelmaat had overgehouden en dat hem dit leed deed ook om zichzelf, maar nog het meest om anderen, dacht ik daarbij speciaal aan Dr. H. H. Kuiper. Omdat mijn gemoedsstemming op het oogenblik schier het tegenovergestelde van een publieumstemming is, heeft het misschien te meer waarde, dat ik dit thans uitspreek. En ik ben ervan overtuigd, dat ik hiermee vertolk, wat allen denken, die hem van nabij kennen. Het verheugt mij zelfs hem dit, nu hij weer zoover hersteld is, dat hij ook zijn academischen arbeid kan hervatten en nu hij niet jubileert — immers moet van jubileumtaal in den regel een grooter of kleiner procent worden afgetrokken — dit te kunnen zeggen.

Ik schrijf dit allerminst om hem te vleien.

Een vleier ben ik nooit geweest. Zal het ook nooit worden. Heb er geen aanleg voor. Betreur het zelf niet, dat ik dien aanleg mis.

Daarom zal allicht mijn getuigenis door hem als oprecht worden aanvaard.

Daarom zal hij het verstaan, dat ik het woord „bede“ boven eenig ander prefereer.

Hij geloof mij; ik ben er niet ongevoelig voor, dat hij in de perspolemie, welke ik tegen Dr. v. d. Vaart Smit meende te moeten voeren, mij zakelijk in het gelijk en mijn geachten opponent in het ongelijk stelde.

Zulk een uitspraak van hem, die in de dogmatiek zeker niet minder goed thuis is dan in de kerkhistorie en het kerkrecht, heeft hooge waarde.

Maar wanneer hij daartegenover de beschuldigingen van Dr. v. d. V. S. tegen den vorm van mijn polemiek feitelijk hem geheel in het gelijk en mij vrijwel geheel in het ongelijk stelt, is dit naar mijn innigst gevoelen even onverdiend als schrijnend. Ofschoon — ik haast mij er dit bij te voegen — ik er van verzekert ben, dat het niet zijn bedoeling was om te schrijnen.

Vandaar, dat ik mijn bede om een corrigendum tot hem richt.

Zelfs om een vijfvoudig corrigendum.

Want ik kan het niet anders zien of hij argumenteert uit een vijfvoudige vergissing.

stellen, zoo van ganacher harte zich verdiepen in de persoonlijkheid van den Heiland, dat hij een vriend bij zich heeft in de cel. . . . Nu wil hij in zijne verlatenheid een poging doen, om den Heiland bij zich te noodigen in de cel van den misdadiger. Hulpmiddelen heeft hij niet bij de hand, hij moet uit eigen binnenste hem doen opstaan. Met de herinneringen van zijne kinderjaren, met hetgeen nog is blijven hangen van de catechisatie, met de brokstukken van hetgeen hij heeft gelezen, bovenal met hetgeen zijne moeder uit den bijbel vertelde, wil hij het er op wagen, den Heer Jezus zoo lang te roepen, totdat hij komt.

Nu begon de ter dood veroordeelde Farleighter te schrijven, zooveel in zijn vermogen was. . . . Hij vroeg niet, of het de Heiland uit de boeken was. Zijn Heiland was het, zooals deze leefde in hem, zooals hij hem, juist hem kon verlossen. Zoo ging het dezen armen zondaar in het klein, gelijk het met de volkeren in het groot gaat: al is het niet altijd de geschiedkundige Jezus die als Heiland wordt erkend, zoo wordt toch de Heiland, in wien men geloof, eene geschiedkundige persoonlijkheid, daar hij door middel van het gemoedsleven der menschen de wereldgeschiedenis leidt. Hij, van wien in het boek staat geschreven, is het niet voor iedereen; maar hij, zooals hij leeft in het binnenste. Dit is ook het geheim van de eeuwige kracht van den Heiland, dat hij voor elke mensch datgene is, waaraan zulk een mensch juist behoefte heeft.”

Als hij na weken klaar is, legt de celbewoner de beschreven vellen in een omslag en schrijft erop: I.N.R.I. (Jezus de Nazarener, de Koning der Joden).

Daardoor is incident geschied. En hoe ga meele zijde v hoezeer ik o leiding om of nu een zoo i zulk een von ik hoop u blind van 4 Ja tegen Dr v.

Ik heb mij Wanneer h onverantwoor dit, wanneer hem verantw

Ware het zulk een een kimen, maar verder doorg leiden, zie ik Mijn genon ik daardoor

Wat ik nu V. S., maar Heraut“ ger

Wellicht h nog een goet De beschul kerken een behoorden te mutuelle“.

Welnu, dit toekent niets daarvan.

De Hoofdr niet de bes of mij gesp

En ik; hi hij geen lett oog hoop te paste vrijmo

Stellig we Waar ik i „bede“ aan voegt, hem spreken.

Hooggelee (ij vergel Dr v. d. V.

eenw gevoe schrijft: „He

miek aan d blaken in t theologen, d

lang een ve vuerd en elk wijen, dat i

daarvan im onzer kerk

rationalisme Cocceius, m

uutemendste de scherpste wereld war

Kerken heb ontkomen o einde te ma

van het „o u niet gel

daarom, dat (spatiëring geloid heeft

stve tot a

Rosegger natuurlijk „misdadiger

rang, zelfs doen. En al

fantasieën, kunnen ges neurende h

Vooral in dachten vo-Jezus b.v., knaap verte

daar veel v

Als hij J stult hij zic

keuze van u wagen, i

is niet te h laat zij kon ootmoed en

kracht en l zooals men kunnen nie

hooflijke g kende, kas

zacht en s broed, wit

pracht, ge Joden, vee

krachtig, e

haard om

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN

Iets over het beeld van Jezus in de moderne literatuur

door

W. M. L. E. COINTRE.

XVII

Rosegger heeft in zijn roman, verschenen in 1905, in het Nederlandsch vertaald onder den titel „I.N.R.I. De blijde boodschap van een armen zondaar“, een, juist door den vorm, waarin hij zijn werk kleedde, aandoenlijk Jezus-beeld geteekend. Hoofdperson is een ter dood veroordeelde misdadiger, die in de gevangenis, in zijn doodsangst en zielsrust, roept om een priester, niet zoozeer, omdat hij behoefte heeft aan een biechtvader, als wel aan een mensch, tot wien hij zich uitspreken kan. Dat praten helpt niet veel, hoezeer hij ook behoefte heeft aan troost. Zijn slotvraag aan den priester is er ééne om. . . een Nieuw Testament. Dat vooral, omdat hij zich nu herinnert, dat destijds zijn moeder niets liever deed dan daartoe hem voorlezen. Met een Nieuw Testament zou hij zich weer dicht bij haar, als thuis, gevoelen. Maar, natuurlijk, aan dat verzoek wordt niet voldaan, wat stichtelijke lectuur kan hij krijgen. Die hij dan ook krijgt, maar daardoor gaat hij juist teneer hongeren naar het ware, geestelijke brood en trekt hij zich in zijn herinnering terug, waarbij m. n. zijn moeder als in levenden lijve hem bijstaan komt; in 't bijzonder haar vertellingen van het

leven van den Heiland treden hem dan o zoo helder voor den geest. En door dat alles flitst het, als een lichtstraal, door zijn duisternis: „geheel en al heeft God mij nog niet verlaten“. In den droom keert hij dan nog eens terug naar huis en vindt zijn moeder, die hem, als van ouds, begint te vertellen van Jezus. Bij 't ontwaken klinkt de zachte stem van zijn moeder hem nog in de ooren: „mijn kind, houd je aan Jezus“.

Daarna verschijnt hem des nachts zijn moeder, die iemand bij zich heeft en tot hem zegt: „Koenraad, hier breng ik je een goeden kennis“.

„Toen hij hare hand wilde grijpen, was zij er niet meer. Wel stond, midden in de half verlichte cel, de Heer Jezus. Zijn wit gewaad hing tot op den grond, zijne lange haren lagen over zijne schouders, zijn stralend gelaat was naar Koenraad gekerd.“

Toen de veroordeelde „achtentals wakker werd, was zijn gemoed van blijdschap vol. In dien nacht had hij zich gelukkig gevoeld. Vlug sprong hij van zijne legerstede: Hemelsehe gestalte, u laat ik niet meer los.“

Hem was eensklaps duidelijk geworden iets, waarvan hij zich tot nog toe nauwelijks bewust was geweest. Hij wil de toevlucht nemen tot den Heiland. Hij wil geheel opgaan in Jezus, in wien alles verenigd was wat vroeger zijne zaligheid had nitgemaakt en het weder worden moest: zijne moeder, zijn onschuldige jeugd, zijn blij geloof, zijn rust, zijn hoop, zijn eeuwige leven. Nu weet hij het; hij zal een boek over Jezus schrijven.

Niet alsof hij een werk van letterkundige waarde zou kunnen leveren; dat kan hij niet, hij denkt er zelfs niet aan. Maar hij wil den Heer zich zoo levendig voor ogen

Onze bedoeling is
aanleiding van
en de bede aan
ten wat tot zulke
alleen aan de
eerde volk ergen

er een geschied
tr Bronsveld op

maar bijzonden
tr Bronsveld gaf

oen, wat ik nog
d liefs ook nog
den Hoofdrede
dat men zich in
loer het illustre
digen en het un-
bede" aan te

tr Bronsveld dat
tr H. H. Kuypen

wiens invloed is
aken. Thans heb
van mij, dat ik
lijen zou willen
nus inter parer
ef, dat onze be-

als men er van
als mannen van
lat hem dit leed
eest om anderen
Kuyper. Omdat
nblijk schier he
nning is, heeft
k dit thans mi
ik hiermee ver
nabij kennen. He
reer zoover her
hen arbeid kan
miners moet van
of kleiner pro
kunnen zeggen
delen.

al het ook nood
tefreur het zelf

door hem als
et woord „bede“

ongevoelig voor
tegen Dr v. d. V. S.
zij zakelijk in het
d ongelijk stelde
in de dogmatiek
de kerkhistorie

beschuldigingen
in mijn polemiek
ij vrijwel geheel
innigst gevoelen
oon ik haast
verzekerd ben,
schrijven.

corrigendum tot

in.

hij argumenteert

liepen in de per-
vriend bij zich
verlatenheid een
e noodigen in de
heeft hij niet bij
m doen opstaan.
ren, met hetgeen
le, met de brok-
lovet met het-
le, wil hij het er
roepen, tot dat hij

reikner te schrij-
Hij vroeg niet,
ijn Heiland was
h e m, juist hem
n zondaar in het
groot gaat: al is
die als Heiland
ad, in wien men
kheid, daar hij
er menschen de
n het boek staat
ar hij, zondaar
t geheim van de
t hij voor elke
nensch juist be-

thewoner de be-
ft erop: I.N.R.I.
len).

Daardoor is een nieuw, althans voor mij, pijnlijk pers-
incident geschapen.

En hoe gaarne ik ook de discussie over deze for-
merle zijde van de polemiek geheel had laten rusten,
hoezeer ik ook weerstand heb geboden aan de ver-
leiding om op andere persuitingen kritiek te oefenen,
nu een zoo gezaghebbend man als de Hoofdredeakteur
zulk een vormis over mij velde, mag ik niet zwijgen.

Ik hoop mij aan mijn voornemen, dat ik in ons
blad van 4 Jan. j.l. kenbaar maakte, om mij niet verder
tegen Dr v. d. V. S. te verweren, streng te houden.

Ik heb mij vrijwillig en eenzijdig ontwapend.
Wanneer het de landdefensie betreft, moge zoo iets
onverantwoordelijk zijn, in den geestelijken strijd is
dit, wanneer hij vleeschelijk dreigt te worden, niet al-
leen verantwoord, maar zelfs geboden.

Ware het mij om „Rechthaberet“ te doen, dan zou
zulk een eenzijdige ontwapening nadeel kunnen bete-
kenen, maar waar ik, zooals ik zeide, vreesde, dat
verder doorgevoerde polemiek licht tot twisting zou
leiden, zie ik er vooral voordeel in.

Mijn genomen besluit spijt mij dan ook niet, al ben
ik daardoor naar vele kanten gebonden.

Wat ik nu schrijf is niet aan het adres van Dr v. d.
V. S., maar aan dat van den Hoofdredeakteur van „De
Heraut“ gericht.

Wellicht heeft deze discussie ook in ander opzicht
nog een goede zijde.

De beschuldiging is wel vernomen, dat er in onze
kerken een kliekgeest heerscht, dat zij die leiding
behoorden te geven bezeten zijn door een „adoration
mutuelle“.

Welnu, dit nieuwe persincident, hoe pijnlijk ook, be-
toekent niets meer of minder dan een logenstraffing
daarvan.

De Hoofdredeakteur van „De Heraut“ heeft waarlijk
niet de beschermende vleugelen over mij uitgespreid
of mij gespaard.

En ik, hoewel ik den eerbied hem verschuldigd,
hij geen letter, welke mij uit de pen vloeit, uit het
oog hoop te verliezen, zal ook van mijn zijde de ge-
paste vrijmoedigheid niet wegwerpen.

Stellig wordt het door hem niet anders begeerd.

Waar ik na deze inleiding er toe overga hem mijn
„bede“ aan te bieden, zal ik, gelijk het bij een „bede“
voegt, hem in het vervolg van mijn artikel ook aan-
spreken.

Hooggeleerde Kuyper,

Gij vergelijkt in Uw artikel de polemiek tussen
Dr v. d. V. S. en mij bij den strijd, welke in vroeger
eew gevoerd is tussen Voetius en Maresius. Gij
schrijft: „Hoeveel nadeel zulk een persoonlijke pole-
miek aan de zaak des Heeren kan doen, is wel ge-
bleken in onze historie, toen de twee uitnemendste
theologen, die we bezaten, Voetius en Maresius, jaren-
lang een verbitterden strijd tegen elkander hebben ge-
voerd en elkander hebben aangevallen op zoo krenkende
wijze, dat men zich thans nauwelijks een voorstelling
daarvan maken kan. Terwijl de vijand voor de deur
onzer kerk stond en allerlei gevaarlijke richtingen, het
rationalisme van Cartesius en het subjectivisme van
Focceyus, onze Theologie bedreigden, bevochten de uit-
nemendste verdedigers onzer belijdenis elkander met
de scherpste en vinnigste wapenen. Heel onze kerkelijke
wereld werd daardoor in beroering gebracht en onze
Kerken hebben het dan ook niet aan pogingen laten
ontbreken om aan dien rampspoedigen broedertwist een
vande te maken. De smaad, waarmede de wereld spreekt
van het „odium theologicum“, den haat der theologen,
is niet geheel onverdiend. Te meer betreuren we het
daarom, dat nu ook in onze Kerken zulk een strijd
(opaliëring van mij, H.) is ontstaan, die er zelfs toe
geleid heeft, dat een onzer predikanten zich per mis-
sive tot al onze kerkeraden gewend heeft, om te

Rosegger heeft zich, door deze wijze van inkleeding,
natuurlijk een groote mate van vrijheid veroverd: zijn
misdadiger moest het alles immers, naar zijn herinne-
ring, zelfs zonder het bezit van een Nieuw Testament,
doen. En alle afwijkingen van het Bijbelsch verhaal, alle
fantasies, waarvan een ruim gebruik wordt gemaakt,
kunnen geschoven worden op de het alles alzo combi-
nerende herinnering van den gevangen schrijver.

Vooral in het eerste gedeelte komen vele apocryphe
gedachten voor. Zoo zou, naar het hier-geteekende beeld,
Jezus h.v., tijdens zijn verblijf in Egypte, als tienjarige
knaap vertoefd hebben aan het hof van den Pharao en
daar veel wijsheid hebben opgedaan, etc.

Als hij Jezus' optreden onder het volk beschrijven gaat,
stuit hij zich vrijwel aan het Schriftgegeven aan. Na de
keuze van Zijn discipelen heet het als volgt: „Hoe zal ik
nu wagen, den Meester te tekenen! Zijne persoonlijkheid
is niet te beschrijven. Niemand, die haar heeft ontmoet,
laat zij kund. Zij is overweldigend, niet alleen door haar
oetmoed en zachtheid, veel meer nog door haar werk-
kracht en haren toorn, heilig gloeiende verontwaardiging
zooals men elders niet heeft aanschouwd. De menschen
kunnen niet genoeg zien naar den man met de slanke, de
beerlijke gestalte. Daar is zijn hoofd met de licht ge-
krulde, kastanjebrune haren, die op zij en van achteren
zicht en licht afvallen op de schouders. Daar is zijn
breed, wit voorhoofd, dat, beschadwd door die lokken-
prucht, geen zonnestraal kan verbranden. Niet als bij de
Joden, veelmeer gelijk bij de Grieken is de neus recht en
krachtig, en de volle, roode lippen zijn door een dichten
baard omgeven. En dan die oogen, die groote, zachte

klagen over de wijze, waarop hij in een onzer bladen
was aangevallen“.

Dit doet mij vragen: wordt door deze vergelijking
aan de bedoelde polemiek geen proportiën opgedrongen,
die zij in geen geval heeft? Zelf hebt gij daarvan blij-
baar iets gevoeld, toen gij zeidet, dat men zich van
de krenkende wijze, waarop Voetius en Maresius elkan-
der aanvielen, thans nauwelijks een voorstelling maken
kan. Behoorde dit alleen geen reden te zijn om tusschen
de beide gevallen geen parallel te trekken? Trouwens,
wanneer men kennis neemt van de wijze, waarop heden
ten dage wel polemiek wordt gevoerd (en dan heb ik
volstrekt niet het oog op de bestrijdingsmethode door
de socialistische en communistische pers, maar ik denk
b.v. aan de artikelen in „De Maasbode“ van de vorige
week, waarin prof. Dr. van Bakel onderhanden werd
genomen om zijn kritiek op een boek van pr. Dr. van
Ginneken) dan verstout ik mij om te beweren, dat
noch door mij noch zelfs door mijn opponent „de
scherpste en vinnigste wapenen“, welke in onzen tijd
worden gebruikt, voor den dag werden gehaald.

Maar dit niet alleen.

Hebben Voetius en Maresius jarenlang elkander be-
streden, het was U immers bekend, dat dit allerminst
in mijn bedoeling lag. In „De Reformatie“ van 4 Jan.
j.l. gaf ik uitdrukkelijk te verstaan, dat ik van mijn
kant de polemiek op het onderhavige punt afbrak. En
dat niet uit zekere hooggevoelendheid, omdat ik met
mijn opponent niets meer van doen wilde hebben,
maar louter en alleen om den broederlijken
vrede niet in gevaar te brengen. Mag ik, wat
ik toen schreef, nog eens laten afdrucken? Ik ver-
klaarde dan:

Inmiddels wil ik van mijn kant die onverkwikkelijke
geschiedenis niet langer laten voortduren.

Ons blad moet op dit punt met een schoone lei het
nieuwe jaar ingaan.

Het kan noodig zijn het optreden van eenigen broe-
der openlijk af te keuren.

Niemand minder dan de apostel Paulus ging hierin
voor.

Maar aanhouden tot dat die broeder ongelijk heeft
bekend is o. i. niet geoorloofd.

Dat zou het karakter krijgen van twisten.

En Gods Woord leert het ons: doet geen ding door
twisting of ijdele eer.

Daarom wil ik verder over de zaak heen stappen.

Niet... mits Dr v. d. V. S. het ook doet.

Maar zonder enig mits.

Mocht ik Dr v. d. V. S. in eenig opzicht beledigd heb-
ben — dit zou dan tegen mijn bedoeling in zijn geschied
en ik ben er mij niet van bewust — dan bied ik hem bij
deze gaarne mijn verontschuldiging aan.

Waar ik mij door verschillende zijner uittalingen in
publieken, maar meer nog in partikulieren geschrifte
gekrenkt voel, is hem dit mijnerzijds, ook zonder dat
hij er eenig excuus voor vraagt, van harte vergeven.

Zal ik in de artikelenreeks, waarin ik de stelling be-
strijd, dat de ouders bij den doop van hun kinderen ook
zelf mee den doop ontvangen, uit den aard der zaak
meermalen den naam van Dr v. d. V. S. moeten noe-
men, zoo bedenke men, dat ik precies hetzelfde zou
neerschrijven, indien een ander die stelling had ver-
kondigd en er dies geen aasje persoonlijks in schuilt.
Men leze desnoods voor Dr v. d. V. S.: Willemsse of
Pieterse.

Bij het begin des jaars reiken we dan Dr v. d. V. S.
publiekelijk de broederhand toe, een hand trouwens die
alties broederhand bleef en nooit werd ingetrokken.

P. S. Na het afdrucken van het boven-
staande ontvang ik de circulaire, door
Dr v. d. V. S. aan de Kerkeraden geadres-
seerd. De groote felheid en de vele on-
redelijkheden in dit stuk geven mij
nochtans geen aanleiding aan mijn
artikel iets te veranderen of toe te
voegen. Ik wil ook nu vooral het laat-
ste gedeelte onderlijnen.

Of er in de geschiedenis onzer kerkelijke pers een
voorbeeld van zulk een vrijwillige en eenzijdige ont-
wapening bestaat, weet ik niet. Ik was het mij vol-

oogen met het ongewone vuur. Een vuur, dat helder en
warm schijnt in het gewone leven, maar somtijds straalt
in krachtigen gloed van geluk, of in misnoegen flinkt,
gelijk het onweer van den Libanon in den zomernacht“.

Onze gevangene leeft dan heel Jezus' leven als opnieuw
mee, vergezelt Hem a. h. w. op Zijn tochten en laat Zijn
werken ons zien, Zijn woorden hooren. Het heeft geen
zin dat alles breder nu na te gaan. Het slot, Jezus' laat-
ste woord vóór zijn Hemelvaart, luidt aldus:

„Gaaf dan nu heen. Begeef u naar de armen en ver-
troost hen, naar de zondaren en heert hen op. Gaaf naar
alle volkeren en heert hen al hetgeen ik u heb gezegd. Wie
in mij gelooft, zal zalig zijn. Ik ben de weg, de waarheid
en het leven. Ik ga nu tot den Vader. Mijn geest en mijn
kracht laat ik u na: voor de oogen mijn licht, voor de
tongen mijn woord, voor de harten mijn liefde. En voor
de zondaren genade...“

Daarna lezen wij dit gebed van den ter dood veroor-
deelden, leven-van-Jezus-schrijver: „God en Vader. Ik
dank u, dat gij mij het voorrecht hebt geschonken, het
leven, lijden en de opstanding van uw eniggeboren
Zoon te overdenken, en in zijn woorden en beloften ver-
kwikking te vinden in dezen tijd vol angst. In de kwel-
lende onzekerheid, die verschrikkelijker is dan de dood,
heb ik moed geput uit de machtige lessen des levens en
troost gevonden in de verschijning van mijnen Verlos-
ser. De heilige boetelingen hebben mijn hooft versterkt.
Ter wille van den gekruisigde Heiland, O Heer, vervul
het hart van mijn koning met mededoogen; of als 't God
wil, sterven, dan zooals Dismas stierf. † Alleen vergeving
in Jezus' naam roep ik tot u, o Vader, smeek ik om ge-

komen bewinst, dat het afzien van verdere verdediging
voor mij onaangename gevolgen kon hebben. Deze zijn
ook niet uitgebleven. Toch heb ik geen berouw over
die daad. Mijn verlangen om broedertwist te voor-
komen is er sedert 4 Januari eer sterker dan zwakker
op geworden. Maar geloof U nu ook niet, dat, indien
hetzij Voetius hetzij Maresius zich had vermand om
een dergelijk besluit te nemen, hun strijd een geheel
ander verloop zou hebben gehad? Daarom gaat dunkt
mij de vergelijking door U getrokken, mank. Ze wekt
een overdreven voorstelling van het geschil. Het doet
mij werkelijk leed, dat Gij Uw lezers aan mijn ver-
klaring met geen woord hebt herinnerd. Natuurlijk is
opzet Uwerzijds hier buitengesloten. Toch geloof ik,
dat bij een zuivere beoordeeling mijn artikel van 4 Jan.
mee als voornamelijk faktor heeft te gelden.

Mijn bede om een eerste corrigendum
komt dan ook hierop neer: zoudt Gij niet
willen erkennen, dat Uw vergelijking
aan de gevoerde polemiek een al te don-
ker aanzien gaf?

Vervolgens.

Ik lees in Uw artikel: „Maar deze kritiek liep ten slotte
uit in een persoonlijke aanval op hetgeen Dr van der
Vaart Smit als de niet met name genoemde medewerker
onder het opschrift: „van gereformeerde zijde schrijft
men ons“ in de Nieuwe Rotterdammer Cou-
rant schreef. Het valt niet te ontkennen, dat de wijze,
waarop die aanval geschiedde van zekere persoonlijke
verbittering blijk gaf“.

Vooral de laatste woorden troffen mij pijnlijk.

Om van zekere persoonlijke verbittering blijk te ge-
ven, moet die er ook zijn.

En nu kan ik U in alle oprechtheid verzekeren, dat ook
zelfs een wortel van bitterheid jegens Dr v. d. V. S. in
mijn hart niet wordt of werd gevonden.

Ik ken U te goed, dan dat Gij deze verzekering niet
aanstands van mij zoudt willen aanvaarden.

Toch meen ik van de waarheid daarvan tot op zekere
hoogte zelfs het bewijs te kunnen leveren.

Zekere persoonlijke verbittering onderstelt toch altijd
een persoonlijke relatie.

Welnu, een bepaald persoonlijke relatie heeft er tus-
schen Dr v. d. V. S. en mij nooit bestaan.

Daarvoor ken ik hem te weinig.

De keeren, dat ik hem in mijn leven ontmoette, zijn ge-
makkelijk te tellen. Als ik hem soms heb gesproken, was
dit steeds vluchtig en immer bij gelegenheid van ver-
gaderingen. Indien ik mij niet vergis, heb ik slechts een-
maal geschreven — en dat juist in de laatste maanden
en in mijn kwaliteit van redakteur. Ik heb er niet het
minste bezwaar tegen, indien hij dit schrijven zou willen
publiceeren. Velen, die jarenlang vertrouwelijk met mij
hebben omgegaan, hebben mij nog nooit over Dr v. d. V. S.
hooren spreken, wat toch licht zou zijn geschied, indien
er „zekere persoonlijke verbittering“ in mij huisde. In
den omgang met enkele anderen kwam het gesprek wel-
eens op hem. En ofschoon ik het over het geheel niet
raadzaam acht, dat partikuliere gesprekken op de pu-
blike markt komen, durf ik in dit geval wel voor te stel-
len: indien iemand ooit zekere persoonlijke verbittering
jegens Dr v. d. V. S. bij mij ontwaarde, zal hij mij een
genoegen doen dit openlijk uit te spreken. Ik stel de ko-
lommen van deze rubriek daarvoor te zijner beschikking.

Nee, wanneer ik kritiek op hem oefende, was dit louter
en alleen om wat hij SCHREEF. En dan was mijn
kritiek in persoonlijk gesprek altijd zachter dan die in de
pers. Trouwens, dat is zoo mijn gewoonte. In de pers
heeft men de problemen scherp te stellen, zoodat ieder ze
begrijpt. Tegenover vertrouwden is zulk een scherpe
probleemstelling nieraard niet zoo nodig. Men spreekt
daarbij ook niet in het algemeen belang, iets, wat in de
pers steeds moet gebeuren.

Om de bezadigdheid, waarmee Gij de pen voert, kan ik

nade, om genade voor den zondaar. Amen“.

Dit boek heeft juist vanwege deze zeer eigenaardige
inkleeding en de dichterlijke vrijheid, die de schrijver er
zich in veroorlooft, veel tegenspraak ondervonden.
Rosegger zelf echter heeft het verdedigd als een „waar-
achtige, persoonlijke belijdenis“ en als „de geconcen-
treerde grondstemming van al zijn geschriften en het
grondideaal van zijn levenshouding“.

Ondanks ook alle bezwaren onzerzijds, die zich, zoo-
als verstaanbaar, bovenal richten tegen de zoo subjectieve
trekken van dit Jezus-beeld, dient erkend, dat Rosegger
een schoonen greep deed, toen hij een Heiland teekende,
die ook wist door te dringen tot binnen de gevangenis-
muren om Zich over te buigen tot een ter dood veroor-
deelden misdadiger. Diè trek draagt i. e. g. het beeld van
den Christus der Schriften ook.

† Tot recht verstand diene, dat een verzoek om gratie tot
den koning gericht was. Dismas is de moordenaar aan het
kruis.

1) Vertaling van Dr J. Harderschee. Tweede druk. Amster-
dam, Van Holkema en Warendorf. (z.j.).

2) A.w. pg. 19/21.

3) A.w. pg. 110/1.

4) A.w. pg. 240/1.

5) Zie: Jezus im Urteil der Jahrhunderte, von Gustav Pfann-
müller, pg. 464.

U niet genoeg prijzen. Toch weet ook Gij uit ervaring, dat aan schier iedere polemiek een ietwat scherpe kant zit. Dat brengt het karakter van polemiek met zich. Mag, wanneer die scherpe kant eens wat duidelijk zichtbaar is, daaruit besloten worden tot het bestaan van „zekere persoonlijke verbittering”? Het feit laat zich denken, dat men tegen iemand, die men de hartelijkste vriendschap toedraagt, in de pers toch krachtig moet optreden, gedachtig aan het: amicus Plato, magis amica veritas.

Niet om een oude historie op te rakelen, doch om een argumentum ad hominem te gebruiken, herinner ik even aan de polemiek, welke Gij in 1905 met prof. Lindeboom hebt gevoerd. Toen prof. Lindeboom een beschuldiging tegen U had teruggenomen, erkendte Gij van Uw zijde, dat de wijze, waarop Gij het optreden van dezen door ons beiden zoo hoog gewaardeerden collega bestreed, geprikkeldheid verried. Van persoonlijke verbittering, in welke geringe mate ook, wist Gij u vrij. Indien Gij dan een psychologische verklaring hadt willen geven van mijn kritiek op Dr v. d. V. S., hadt Gij daarbij verder mogen wagen dan „zekere geprikkeldheid” te onderstellen? Afgedacht van de vraag of ik die verklaring zou onderschrijven, zou ik mij zeer wel kunnen voorstellen, dat Gij daartoe kwaamt. Maar nu Gij van „zekere persoonlijke verbittering” gewaagt, kan ik mij dat niet begrijpen.

Zelfs meent Gij, dat het niet te ontkennen valt, dat ik van die verbittering blijf gaf.

Ik kan het echter niet stellig genoeg ontkennen.

Ziehier dan mijn bede om een tweede corrigendum: zoudt Gij niet willen toestemmen, dat Gij in de passage aangaande „zekere persoonlijke verbittering” te ver zijt gegaan?

Wat ik daareven citeerde, geeft mij aanleiding een bede om een derde corrigendum tot U te richten.

Gij zegt, dat mijn kritiek uitliep in een persoonlijke aanval op hetgeen Dr v. d. V. S. als de niet met name genoemde medewerker onder het opschrift „van Gereformeerde zijde schrijft men ons” in de „N. R. Ct.” schreef.

Waarheid is evenwel, dat ik kritiek oefende op een anonymus, die in de „N. R. Ct.” zich aandienende als „van Gereformeerde zijde”, „een Gereformerd medewerker” „onze Gereformeerde medewerker” of iets dergelijks en dat diens houding ten aanzien van Dr v. d. V. S. wel mijn aandacht trok, maar dat ik niet met afdoende zekerheid kon zeggen: hij is het. In „De Reformatie” van 23 Nov. j.l. gaf ik er rekenschap van, dat ik met drie mogelijkheden rekening had te houden. De mogelijkheid, dat Dr v. d. V. S. het niet was, stond mij ook voor oogen. Zelfs was er iets, dat mij deed twifelen of hij het wel kon zijn. In „Ger. Theol. Tijdschrift” van September 1928 teekende Dr v. d. V. S. aan „Een enkele, die op onbehoorlijke wijze een „discussie” opende en voortzette, wordt door mij noch genoemd noch beantwoord” en „Deze minne politiek reken ik niemand toe dan dengene, die ze drijft en dien ik het meeste eer, door zijn naam niet te noemen”, waarmee op mij werd gedoeld. Doch zie, in de „N. R. Ct.” werd mijn naam ook genoemd en werd ik wel bestreden. Dit maande mij tot voorzichtigheid om er Dr v. d. V. S. op aan te zien. Wat ik dan ook aan het adres van dien anonymus meende te moeten zeggen, was geheel en al tot een anonymus gericht. Al ware het later gebleken Dr v. d. V. S. niet te zijn, dan zou ik daarin geen letter behoeven te wijzigen. Mijn aanmerkingen golden een onbekende.

Daaruit volgt echter, dat U zich — afschoon absoluut te goeder trouw — niet geheel korrekt uitdrukt, wanneer U dit als een persoonlijke aanval tegen Dr v. d. V. S. kwalificeert.

Had ik op dat oogenblik geweten, wat ik nu weet, dan zoudt U gelijk hebben.

Maar U, die als historicus het steeds in praktijk brengt de gebeurtenissen te beoordeelen naar hun datum, zult mij gereedelijk toestemmen, dat dit ook bij dit stuk behoort te geschieden.

Forsch was die aanval. Ik zag geen andere manier om den anonymus uit zijn tent te lokken.

Maar persoonlijk was die aanval niet.

Aangenaam zou het mij zijn, indien U dan ook mijn bede om een derde corrigendum wildet gehoor geven en mededeelen, dat mijn aanval op den anonymus van de „N. R. Ct.” niet als persoonlijk tegen Dr v. d. V. S. gericht mag worden beschouwd.

Gij vervolgt: „... en wat nog meer te betreuren valt, dat aan de lezers de indruk werd gegeven, alsof Dr van der Vaart Smit de anonieme medewerker was, die nu al jaren lang in dit liberale orgaan onze Gereformeerde Kerken bestookte, de beruchte sluipwesp. Al heeft de redacteur van „De Reformatie” later meer dan eenmaal verklaard, dat dit zijn bedoeling niet was geweest, we begrijpen toch, dat Dr van der Vaart Smit zich hierdoor gekrenkt heeft gevoeld en den verkeerden indruk van zich heeft willen afwentelen”.

Met dit laatste doelt gij ongetwijfeld op zijn circulaire.

Om openhartig te zijn, had ik dit argument niet van U verwacht.

Er zijn er die van meetaf hebben begrepen, dat ik met den door mij bestreden anonymus niet de door U ge-

noemde sluipwesp op het oog had, omdat zij gelijk zooveel meenden op te merken, dat niet alle stukken, die in de „N. R. Ct.” onder de aankondiging „men schrijft ons van Gereformeerde zijde” of iets dergelijks werden opgediend uit een en dezelfde keuken kwamen.

Maar goed. Laat ik nu enkele data mogen noemen.

Ik schreef dit in „De Reformatie” van 23 November. Den 29sten November ontving ik de circulaire van de heeren Redert en Troost, waarin zij uitspraken, dat men uit mijn artikel „zou kunnen onderstellen, dat hij (n.l. Dr v. d. V. S.) de schrijver was „van Geref. zijde” in de „N. Rott. Ct.” van enkele jaren geleden”.

Zeër voorzichtig drukten zij zich uit. Zij beweerden niet positief: het „Reformatie”-artikel geeft dien indruk. Maar: men zou daaruit kunnen onderstellen. Dit wees echter in de richting van misverstand.

Den 30sten November kwam bij mij een schrijven van Dr v. d. V. S. binnen.

Die drukte zich vrij wat krasser uit.

En waar ik tot geen prijs misverstand wilde wekken, haastte ik mij om in „De Reformatie” van 7 Dec. — spoediger kon het toch wel niet! — alle mogelijk misverstand weg te nemen, door te verzekeren niet te hebben beweerd, dat Dr v. d. V. S. de „sluipwesp”, zal ik nu maar zeggen, was.

Dit werd voor denzelfden kring van lezers neergeschreven als het vorige.

Ten overvloede herhaalde ik het later nog eens.

Ellieve, wat kan men meer doen?

Is dat waarlijk niet genoeg om misverstand, zoo het gewekt is, uit den weg te ruimen?

En mag het dan nog verklaarbaar worden gesacht, dat men doet, alsof deze tegenspraak niet gevolgd ware?

Dat ik mijn oorspronkelijke verklaring wel kon toelichten, maar niet terugnemen, berust op informaties, welke niet voor publicatie vatbaar zijn.

De pers heeft nu eenmaal haar geheimen.

Al tracht ik die tot een minimum te reduceeren, persgeheimen zullen er altijd blijven bestaan.

In „De Heraut” van 5 Febr. 1905 merkt Gij op, dat Gij er niet aan dacht uw redactie-geheimen bij iemand te gaan biechten.

Volkomen terecht.

Daarom kan ik hier niet in verdere details treden. Ik weet het: het wordt door U ook niet begeerd.

Ik acht dat ook niet wenschelijk om niet den schijn op mij te laden op mijn verklaring van 4 Jan. te willen afdingen.

Wel hoop ik, dat Gij thans mijn bede om een vierde corrigendum zult inwilligen en Uw oordeel zult willen herzien, dat na een tegenspraak, tweemaal (op 4 Januari voor de derde maal) gedaan, nog van een „verkeerden indruk, die hierdoor gewekt was”, de rede kan zijn.

Ten slotte een bede om een laatste corrigendum.

U maakt als Uw gevoelen kenbaar: „Zelfs had hij (Dr v. d. V. S.) er recht op, dat het blad, dat hem persoonlijk had aangevallen, zijn protest had opgenomen, evenals zijn verklaring, dat hij de beruchte „correspondent” van vroeger jaren niet was”.

Zonder nu de uitdrukking „persoonlijk had aangevallen” nader te analyseeren, meen ik toch te moeten opmerken, dat hieromtrent ten onzent geen vast recht, ook geen gewoonterecht bestaat.

Ik zou vele voorbeelden van ouderen en van recenten datum kunnen opsommen, waaruit blijkt, dat ook onze christelijke pers de beoordeeling of zulk een ingezonden stuk geplaatst zal worden aan zichzelf behoudt.

Iedere redactie ontvangt weleens verzoeken om een protest, dat door een ander blad, waarin de betrokkene werd aangevallen, geweigerd werd, op te nemen. Zelden worden zulke protesten dan geplaatst en men wacht er zich wel voor over de weigering daarvan den staf te breken.

Een bewijs, dat men de vrijheid van de pers in deze wenscht te eerbiedigen.

Te minder bestaat er aanleiding om een protest te plaatsen, wanneer de protestant andere organen te zijner beschikking heeft. Zakelijk kon Dr v. d. V. S. zich verdedigen in „Ger. Theol. Tijdschrift” en als de anonieme medewerker in de „N. R. Ct.” zelf.

Toch ga ik in den regel in de inwilliging van een vraag om een protest op te nemen zeer ver.

Ik zou zeker ook aan het verzoek van Dr v. d. V. S. voldaan hebben, indien zijn protest in den goeden vorm ware gesteld.

Maar gelijk ik reeds eer vermeldde, gebruikte hij daarin de uitdrukkingen „persoonlijk, hatelijk, hoonend” om mijn schrijven te typeeren, uitdrukkingen, welke toch ongetwijfeld iets beleedigends hebben. Evenmin als Gij U in Uw eigen huis zult laten beleedigen, zult Gij dit toch ook in Uw blad toelaten.

Nu wil ik gaarne aannemen, dat Dr v. d. V. S. het niet zoo erg heeft gemeend. Vooral wat ik in de rubriek „Op en om ons erf” in het laatste nummer van „De Bazuin” zij het ook in geheel ander verband las, doet mij konkludeeren, dat Dr v. d. V. S. misschien wel wat spoedig van zulke kwalificaties gebruik maakt. Daaruit vernam ik, dat Dr v. d. V. S. nog geen jaar geleden in de „Leidsche

Kerkbode” ten aanzien van prof. v. d. Schuit sprak van een „hatelijke houding”, „kweken van partijzucht en partijchap”, „verdachtmakende terminologie”, „generaliseerend uithouden van de discussie”, „hinderlijk en ongerijkelijk, wanneer men iemands meening geweld doet”, enz. Gemeenlijk bedoelt iemand, die tot dergelijke uitdrukkingen gemakkelijk de toevlucht neemt, het beter dan hij het zegt.

Dit neemt echter niet weg, dat men zoo toch geen protest, dat bestemd is voor een blad, waarin men werd aangevallen, niet inkleedt.

Om Dr v. d. V. S. zooveel mogelijk tegemoet te komen nam ik den zakelijken inhoud van zijn protest op.

En toen mij bleek, dat hij daarmee geen genoegen nam, schreef ik hem, dat ik hem gaarne de gelegenheid bood zich in „De Reformatie” te verdedigen, mits hij het zakelijk deed en zich van voormelde kwalificaties onthield.

Die laatste voorwaarde kan toch kwalijk onbillijk heeten.

Dr v. d. V. S. weigerde echter en gaf tevens te verstaan, dat men uit mijn motiveering, bij de zakelijke weergave van zijn protest gegeven, n.l. dat ik meende hem een dienst te bewijzen om het niet woordelijk, vanwege den minder korrekten vorm, te plaatsen, van alles en nog wat kon afleiden.

Om hem ook hierin weer tegemoet te komen, en om alle misverstand af te snijden, heb ik toen ook aan mijn lezers meegedeeld, waar die motiveering precies op sloeg. Ik citeerde hem letterlijk.

U zult toch moeten toegeven, dat ook in deze van mijn kant alle toeschietelijkheid is betracht.

En waar U oordeelt, dat „evenzeer zijne verklaring, dat hij de beruchte „correspondent” van vroeger jaren niet was”, door mij behoorde geplaatst te worden, moet ik daartegenover opmerken, dat Dr v. d. V. S. mij nooit deze verklaring ter plaatsing heeft toegezonden.

Ik heb er eigener beweging melding van gemaakt.

Zakelijke verdediging binnen redelijke grenzen zou aan Dr v. d. V. S. nimmer zijn geweigerd, ofschoon van een verplichting in deze m. i. niet kan worden gesproken.

Ik hoop, dat deze inlichtingen U tot het inzicht zullen hebben gebracht, dat ook in dit opzicht geen verwijt mij kan treffen.

En daarom is mijn bede om een vijfde corrigendum deze: gelieve de passage, waarin U te kennen geeft wat ik als publicist had behooren te doen en dat door mij zou zijn nagelaten, terug te nemen.

Deze historie nog eens uit de windselen te doen, stuit mij na mijn verklaring van 4 Jan. niet weinig tegen de borst.

Indien een ander zich in de pers had uitgelaten gelijk Gij, ik zou verder hebben gezwezen.

Maar juist omdat ik als redacteur van „De Reformatie” het op zoo hoogen prijs stel door U als hoofdredacteur van „De Heraut” billijk te worden beoordeeld, heb ik deze geschiedenis voor zooveel noodig nog eens uiteengezet.

Wat mij door Dr v. d. V. S. werd aangedaan heb ik hem van harte vergeven.

Daarom spreek ik den wensch uit, dat men het mij niet moeilijk make, het ook te vergeten.

Gij zult nu echter gevoelen, waarom ik met Uw oordeel geen vrede kan hebben.

Ik vlei mij, dat door dit artikel U het een en ander zal zijn opgehelderd.

Hiervan ben ik zeker, dat ik van U geen antwoord op mijn bede te verwachten heb, als eertijds Uw Vader van Dr Bronsveld ontving.

—= Ds Fernhout naar Indië.

Vergis ik mij niet, dan is onze medewerker, die onze rubriek „Geestelijke Adviezen” verzorgt op een wijze, welke boven onzen lof verheven is, thans reeds op reis naar Indië.

Velen zullen hem daarom benijden, maar niemand zal het hem misgunnen.

Integendeel zullen onze lezers hem toebidden, dat hij veel in onze schoone Koloniën moge genieten, de zijnen in welstand moge ontmoeten om daarna veilig tot ons terug te keeren.

De plaats in ons blad blijft natuurlijk voor hem open.

Men kan ten allen tijde verzoeken om geestelijk advies aan ons adres inzenden.

Wij bewaren die dan wel tot Ds Fernhout weer thuis is.

Wij kunnen wel mededeelen, dat niets hem liever is, dan dat er een flinke stapel brieven voor hem gereed ligt.

Is er bij zulk een geestelijk advies haast, kan men den terugkeer van Ds Fernhout niet afwachten, dan wordt er door de redactie wel raad geschaft.

Maar anders laten we ons het liefst door hem daarin leiden.

—= Bij het portret van Prof. Geesink.

Bij het overlijden van prof. Geesink gaf menig blad een portret van hem uit zijn laatste levensjaren.

Eerlijk geze-
ware bespaar-
Hij maakt
wigen levens-
Hij wekt ze-
tot dankbaar-
Waarom illu-
uit den tijd.
Met portret-
Soms word-
afgebeeld als
Dan weer
de periode, -
werk zichtba-
Nadere be-
den wij har-

Zoals me-
Vondel-herd-
jaar gelede-
en meer in-
uit dien her-
een nationa-
den zijn sam-
Vondel werd-
gedragen; c-
geschreven
dichteren”
gen zijn ge-
in één
en dan vo-
een van de-
dige wijze
Bij de ve-
en de veels-
del beschou-
studie, door
Worp, Dr E-
Verwey e.d.
dat ze afz-
geworden i-
van Vonde-
kennis te
Wanneer
der vaderla-
het niet on-
verdunding
een punt
naar de p-
voor alle
en werk, r

Het is b-
en aanleg
speldichter
spronkelijk
gedicht (na
buitenland-
Naar de
overeenste-
die treurs-
Als de p-
allegorisch
dactisch, l-
wereld, rie-
sieke mod-
het actief
ideaal-vorm
Aeschylus.
Vondel
1650 dates
classiek: z-
gebouwd n-
van plaats
beroemde
binden, ze-
als het v-
geheel cla-
Maar —
orde wille-
telijk.
Zoo gef-
tegenstelli-
bedoeling,
classieke
staat rech-
het classi-
schelijke
mensch is
beeldhouw-
literatuur
als mens-
ter dan
menscheli-
En het
het schoo-
devies,
De ch-
vindt en
delijke, v-
wat mens-
alleen gev-
Een te

Kerlijk gezegd hadden wij liever gezien, dat dit ons ware bespaard.

Hij maakt daarop geheel den indruk van iemand, wiens levenskracht is vergaan.

Hij wekt zoo meer deernis op dan herinnering, die tot dankbaarheid noodt.

Waarom illustreerde men niet liever met een beeltenis uit den tijd, welke aan zijn inzinking voorafging?

Met portretten is de pers niet altijd gelukkig.

Soms wordt iemand, die in mannelijke kracht staat, afgebeeld als baardeloze knaap.

Dan weer wordt een ander den volke getoond in de periode, waarop de ouderdom zijn meedoogenloos werk zichtbaar verricht.

Nadere bezinning over de wijze van uithelden zoude wij hartelijk willen aanraden.

HEPP.

LITERATUUR EN KUNST.

Vondel als christelijk kunstenaar.

Zooals men wellicht weet is deze week die der Vondel-herdenking. Den 5en Februari was het 250 jaar geleden, dat Vondel stierf, en, naar de meer en meer in gebruik komende gewoonte, heeft men uit dien herinneringsdatum aanleiding genomen tot een nationale Vondel-viering. In onderscheiden steden zijn samenkomsten georganiseerd, waarin over Vondel werd gesproken en uit zijn werk werd voordragen; couranten en vooral tijdschriften hebben geschreven over den „Prins der Nederlandsche dichters" en zijn kunst; wetenschappelijke lezingen zijn gehouden en nieuwe studiën gepubliceerd in één woord, men heeft de laatste maanden, en dan vooral in de afgelopen week, getracht een van de groote mannen van ons volk op waardige wijze te eeren.

Bij de veelzijdigheid van Vondels persoonlijkheid en de veelsoortigheid van zijn werk heeft een Vondel-beschouwing vele kanten. Sinds de Vondel-studie, door den arbeid van mannen als Dr Sterck, Warp, Dr Brom, Molkenboer, Leendertz, de Voors, Verwey e.d. een zoo hoogen vlucht genomen heeft, dat ze afzonderlijk vak van literatuur-wetenschap geworden is, is over het geheele, breede terrein van Vondels werkzaamheid de meest-nauwkeurige kennis te verkrijgen.

Wanneer we dan in dit artikel den Grootmeester der vaderlandsche poëzie mede willen „vieren" is het niet onze bedoeling van dat alles een zooveelste verdunning te geven. We willen bepaaldelijk op één punt de aandacht vestigen, onder verwijzing naar de publicaties van de genoemde geleerden voor alle bijzonderheden omtrent Vondels leven en werk, n.l. op Vondel als christelijk kunstenaar.

Het is bekend, dat Vondel, al was hij naar aard en aanleg voor alles lyricus, onze grootste treurspeldichter is geweest. Niet minder dan 23 oorspronkelijke treurspelen heeft hij in zijn lang leven geschreven (naast vele vertalingen uit het werk van buitenlandse dramatici).

Naar de kunstbeginselen van Vondels tijd en in overeenstemming ook met eigen ontwikkeling, zijn die treurspelen naar klassiek voorbeeld gebouwd. Als de periode van den Roderijkervloed (het allegorisch treurspel) voorbij is en Vondel, autodidactisch, kennis heeft gemaakt met de klassieke wereld, richt hij zich in zijn kunst naar het klassieke model. En in geleidelijke ontwikkeling, over het actieve Seneca-type heen, komt hij tot den ideaal-vorm van het klassieke treurspel, dien van Aeschylus, Sophocles en Euripides.

Vondels beste treurspelen, die, welke van na 1650 dateren, zijn dan ook naar hun vorm streng klassiek: ze zijn verdeeld in vijf bedrijven, ze zijn gebouwd naar de klassieke opvatting van eenheid van plaats, tijd, en handeling, ze hebben alle de beroemde reien die de verschillende bedrijven verbinden, ze gaan ook alle uit van het tragische, als het voornaamste element. Uiterlijk zijn ze geheel klassiek.

Maar — en dat nu is het punt, dat we aan de orde willen stellen — innerlijk zijn ze christelijk.

Zoo geformuleerd, ligt hier een tegenstelling, de tegenstelling klassiek-christelijk. En dat is ook de bedoeling, want om die tegenstelling gaat het. De klassieke levensbeschouwing in haar algemeenheid staat rechtstreeks tegenover de christelijke. Immers, het classicisme vindt alle schoonheid in het menselijke en bindt haar aan het menselijke. De mensch is het ideaal der klassieke wereld, in haar beeldhouwkunst, haar plastiek, maar ook in haar literatuur en filosofie. Zelfs de goden worden als menschen gezien, schooner, groter, volmaakter dan de sterveling, maar als menschen, met menselijke deugden en menselijke zwakheden. En het „carpe diem", pluk den dag, d.i. geniet het schoone van het schoone leven, is het klassieke devies.

De christelijke levensbeschouwing daarentegen vindt en bindt de schoonheid in en aan het goddelijke. Voor haar ligt het ideaal boven alles wat menselijk is en wordt ook de levensvervulling alleen gevonden in wat uitgaat van en keert tot God.

Een tegenstelling dus, scherp als de snijkant

van een zwaard. En nu is Vondels treurspel, bij al het klassieke van den vorm, niet klassiek maar christelijk in zijn inhoud.

Dat blijkt allereerst daaruit, dat zich in Vondels treurspelen alles groepeerd rondom de Schrift. De Godsgedachte, zooals die zich manifesteert in het gebeuren, dat de Bijbel mededeelt, is voor hem de centrale. Van de 23 treurspelen, die we noemden, hebben 13 een Bijbelsche stof en dan steeds zoo één, waarin de vervulling van het raadsplan Gods zich spiegelt. En in de Bijbelverhalen, die hij ziet als één episch geheel, vindt hij de kern van het wereldgebeuren, dat de ongewijde geschiedenis hem leert. Alles wat de historie vermeldt is voor hem verwezenlijking van Gods wereldplan en dat ziet hij, in scherpe lijnen geteekend in de Schrift: in de geschiedenissen van Adam, Noach, Simson, Jephtha, David, Salomo. Dat zijn geen afzonderlijkheden, maar bedrijven, om zoo te zeggen, van één groot drama. Dat begint bij de Schepping en leidt dan, door de hoogste tragiek: de zondeval heen, naar de hoogste glorie, de verheerlijking van Gods eer in de verlossing van den door zonde gevallen. Tot de vervulling van dien raad Gods moet alles medewerken en zelfs dat, wat gericht is op de vernietiging daarvan, is werktuig in Gods hand, om het ten uitvoer te leggen. Deze gedachten, kern van al Vondels treurspelen, worden als samen-gevat in het bijeen behoorende tweetal „Adam in Ballingschap" en „Lucifer". Want daarin wordt op grootsche wijze uitgebeeld de tragiek van den val, val van mensch tot zondaar en van engel tot duivel, maar ook de glorie van Gods heerlijkheid in de verlossing van den zondaar en het gericht over den afvallige.

Daarom — en dat is het tweede belangrijke punt in onze bewysvoering — staat ook in Vondels treurspelen de Christusfiguur in het midden. In en door Hem toch wordt de gevallen verlost en de afvallige geroordeeld, naar Hem wijst al het Bijbelgebeuren heen, op hem wijst de wereldgeschiedenis terug. Vondel zegt het in de opdracht van zijn „Jephtha":

„het heilgdom des Bijbels (is) behangen met beelden, die Messias, hooggewijdt, uitbeelden en gemoeten met verlangen, eer hij verschijnt ten offer op zijn tijt."

Zie maar naar den inhoud van zijn treurspelen. De Jozef-trilogie, die Jozef teekent als vernederd, verkocht, verhoogd is afschaduwing van Christus, in Zijn menschwording vernederd, in Zijn lijden en sterven „verkocht", in Zijn opstanding en hemelvaart verhoogd. „David in ballingschap" is symbool van Christus, door Judas verraden en weggeleid naar Golgotha: „David herstelt" wijst heen naar den Christus, die uit Zijn versmading opvaart naar den troon; Simson, die in zijn sterven zijn vijanden vernietigt, beeldt Christus af, die met Zijn dood over den dood triomfeert — de voorbeelden liggen voor het grijpen! Christus, in Wien Gods raad is belichaamd en wordt vervuld, neemt de hoogste plaats in in deze treurspelen, die den raad Gods willen weerspiegelen!

En eindelijk — derde zaak van belang — in al Vondels treurspelen leeft de gedachte der verhevenheid. Boven de werkelijkheidsverhoudingen gríjpt de dichter immer weer naar het hogere; daar en daar alleen ligt het ideaal. De komst van het Godsrijk, straks, als het wereldplan is voltooid en het wereldgebeuren is voleindigd, dat is doel en vervulling van alles.

„..... wij verouden
In onzen duur, Ghy nimmertmeer.
Uw wezen moet ons onderhouden
Verheft de Godheid, zingt haar eer."

dat is het thema, dat door Vondels treurspelen ruischt.

En daarom is Vondel, „de prins der Nederlandsche dichters", christelijk kunstenaar, want hij gríjpt metterdaad de snaar, die in alle waarachtige christelijke kunst trillen moet en trillen zal.

C. T.

PERSCHOUD.

De Schouten en Dr B. Wielenga over de beteekenis van Assen.

In verband met de poging, om ook te Arnhem een gemeente in het leven te roepen, staande op den grondslag: „niet-Assen", bevatte de „Geldersche Kb." van 2 Febr. 1929 een officieel woord van vermaan „aan de leden der Geref. Kerk van Arnhem", namens den Kerkeraad, en tevens een „ingezonden" van twee oud-predikanten van de Kerk van Arnhem, ondertekend door ds J. L. Schouten en dr B. Wielenga. Ik veroorloof me een citaat uit het tweede stuk:

Zij willen uitdrukkelijk verklaren dat verbreking van het Kerkverband, om andere redenen, dan dat de Kerk den grondslag der Belijdenis verlaten heeft, of haar organisatie het leven naar die Belijdenis onmogelijk maakt, niet een daad van Kerkherstel maar van Kerkverscheuring of van Sectarisme is.

In onze Gereformeerde Kerken blijft altijd de weg open, mogelijke bezwaren tegen eenige kerkelijke be-

slissing kenbaar te maken, en indien de geldigheid dezer bezwaren uit de Schrift en de Belijdenis aangetoond wordt, is het karakter van de Gereformeerde kerken zelve, waarborg voor het doen van recht.

Naar onze vaste overtuiging zal ieder nader en ernstig onderzoek, in den weg van dege studie, het bewijs leveren, dat de beslissing, door onze Generale Synode genomen, uit een principieel oogpunt gezien, de juiste is en in overeenstemming met het Woord des Heeren.

Losgemaakt van alle bijkomstigheden, ging het over de vraag, of men op gronden, die niet in overeenstemming waren te brengen met het Schriftgezag, vrijheid zou kunnen krijgen, om een weg in te slaan, die moest leiden tot vervluchting van de historische gegevens van de Heilige Schrift?

Hierop kon de Synode, met Schrift en Belijdenis in de hand, niet anders dan een ontkennend antwoord geven.

Nooit zal deze beslissing een kerkelijke scheuring kunnen rechtvaardigen.

Niemand steune dan ook door woord of daad, zij het slechts uit louter nieuwsgierigheid, de poging om tot breuke met het Kerkverband te bewegen.

Laat ons, niet in den weg van vleeschelijken ijver, maar met ootmoedige teederheid en beslistheid waken, werken en bidden voor de eenheid van de Gereformeerde Kerk, die, ook in Arnhem, nog altijd staat op het fundament der Apostelen en Profeten.

Den laatsen tijd heeft men getracht, in verband met mijn „Hoornstoot"-brochure de bewering ingang te doen vinden, dat mijn daar gegeven kenschetsing van het belang der Asser-synode eigenlijk een slag in de lucht was: ik teekende „Assen", dat niet het werkelijke Assen was.

Op deze „critiek", gelijk trouwens ook op de slechte en leugenachtige opmerkingen van ds J. L. Jaspers, kom ik binnenkort wel in anderen vorm terug.

Het verblijdt me evenwel dat deze uitlating van ds Schouten en van dr B. Wielenga hierop reeds een duidelijk bescheid geeft.

Ik vernam, dat de eerste dienst te Arnhem door hoogstens 20 gereformeerden werd bijgewoond.

In memoriam prof. Geesink.

Ons overzicht van wat de kerkelijke pers ter herinnering aan prof. Geesink schrijft, wil ik hiermee besluiten: „Friesch Kerkblad" (ds v. d. Maalen) zegt:

Ook schrijver dezes herdenkt met dankbaarheid het onderwijs, dat hij van den thans ontslapene heeft genoten. In onzen tijd telde de Theol. Faculteit slechts drie professoren, Kuyper, Rutgers en Geesink. Dit klaverblad stond voor de geheele opleiding. Van prof. Geesink kregen we college in de Ethiek, exegese Nieuwe Testament, Elenctiek, Oude en Nieuwe Philosophie en Logica.

Hij gaf zijn colleges altijd op zulk een wijze, dat de studenten steeds onder den indruk kwamen van zijn groote kennis niet alleen, maar evenzeer van zijn zin voor humor en scherts. Daarbij immer welwillend en bereid tot hulp bij moeilijkheden.

„Zeeuwach Kerkblad" (ds Heij):

In Kuyper en Rutgers eerden we — om zoo te zeggen — het hooger-menschelijke, in Geesink het gewoon-menschelijke. Hij had tal van eigenaardigheden, ook wel menselijke zwakheden, die in Kuyper en Rutgers ondenkbaar waren. Daardoor voelden we, dat een professor ook maar een gewoon mensch was. En dat was voor ons studenten, die ons ook maar gewone menschen wisten, een welkome ontdekking.

En dat had voor ons daarom zooveel waarde, omdat we niet twijfelden noch aan zijn wetenschappelijke capaciteiten noch aan zijn oprechte vroomheid.

Hadden we of zijn wetenschappelijkheid of zijn vroomheid in twijfel getrokken, het zou voor ons geen beteekenis hebben gehad, dat hij ook maar een gewoon mensch was. Aan gewone menschen is er in de wereld geen gebrek. Maar hem was het gewone verbonden met wat voor ons groote beteekenis had: oprechte vroomheid en wetenschappelijkheid.

De groote Voetius begon zijn hoogleeraarschap met een rede: „De pietate cum scientia coniungenda" en daarin greep hij al naar een schoone combinatie, maar in Geesinks leven was ook nog een derde: in hem was met wetenschap verbonden oprechte vroomheid en ook het gewoon menselijke. Dat was het vooral, dat ons in hem aantrok en waardoor van hem groote invloed uitging in de studentenwereld.

K. S.

¹⁾ Beide qualificaties schrijf ik bewust; natuurlijk aanvaard ik den bewijstaal.

BOEKBESPREKING.

„Leidraad voor Predikanten ten behoeve van de dienstplichtige leden hunner gemeente".

Uitgegeven door den Raad van Leger- en Vlootpredikanten.

Een nuttig en handig boekje van ongeveer dertig bladzijden.

Ik denk, dat elke predikant of kerkeraad een exemplaar toegezonden kreeg.

Men vergat toch niet daarvoor aan den algemeenen Legerpredikant, Ds H. Janssen, Huyghenspark 36A, 's-Gravenhage, een financiële vergoeding over te maken?

HEPP.